

Ключові віхи у становленні й розвитку Українського теріологічного товариства

Ігор Загороднюк

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ, Україна)
e-mail: zoozag@ukr.net; orcid: 0000-0002-0523-133X

ZAGORODNIUK, I. Key milestones in the formation and development of the Ukrainian Theriological Society. — An essay on the pre-history, formation, and development of the UTS over the past 50 years. The background is associated with the long-standing tradition of forming associations, from purely scientific (the Ukrainian Scientific Society) to applied (nature conservation as well as hunting societies), and later, during the period of the ‘developed USSR’ — narrow-profile scientific societies. One of them, on the threshold of the International Theriological Congress (1974), was the All-Union Theriological Society (ATS, since 1973), among the initiators of which was Ukrainian academician Ivan Pidoplichko. After the 3rd Congress of ATS (1982), in response to the formation of numerous regional communities, the creation of regional branches was initiated, including the Ukrainian ones (UB ATS). The Ukrainian branch included four sections (morphology, ecology, palaeontology, and hunting science), and later added sections on medical theriology, theriology schools, and chiropterology. In 1992, the society became an independent association, and since 1993, its main activity has been annual school seminars based at nature reserves (Theriological Schools). Since 1998, the society has been publishing the collection ‘*Proceedings of the Theriological School*’, later registered as a scientific journal, which was renamed *Theriologia Ukrainica* in 2018 and is currently included in a number of professional registers, including ‘DAK’, Index Copernicus, and Scopus. Due to lockdowns caused by the pandemic and war, annual meetings have been stopped, and the main activities have become sharing info through the website and social media pages, as well as publishing the *Novitates Theriologicae* newsletter and *Theriologia Ukrainica* journal.

Вступ

Існування наукових товариств — важливий феномен у розвитку науки ХХ й початку ХХІ століть. Такі товариства формувалися як об’єднання фахівців за окремими галузями й регіонами, то як спілки фахівців, то як наукові гуртки, у сучасних реаліях вони все більше заміщаються різноманітними громадськими об’єднаннями, які не так є клубами, що підтримуються організаційними, творчими чи фінансовими внесками, як об’єднаннями, що змушені виживати в системі грантів і підпорядковувати свою активність саме грантовим зобов’язанням.

На шляху до формування вузькопрофільних наукових товариств, а серед них і теріологічного, українське суспільство пройшло низку спроб і реформ формування професійних об’єднань, що не є державними установами чи при-

бутковими організаціями, а існують у форматі спілок і клубів, де панує або бажаним ідеалом є принцип рівні, відомий у світі як «peer». У класиці такі об'єднання відомі як школи або невидимі коледжі, а в практиці сучасних неформальних професійних об'єднань — як нетворки (робочі мережі), що особливо яскраво проявляються в «польовій зоології» [Соболева 2017]. Всі ці різнірідні і нерідко доволі відмінні за своїми задачами й засадами об'єднання переслідують одну спільну головну мету — формування спілок для об'єднання зусиль у промоції своїх напрямків і здобутків, обміну даними, методиками й ідеями, апробації й обговорення нових підходів і дискусійних тем, об'єднання зусиль у досягненні спільної мети і промоції певних ідей.

Одним із таких типів об'єднань стали наукові товариства, розквіт яких в Україні стався у II половині ХХ ст., серед них і теріологічного товариства, що існувало в кількох форматах, які змінювали один одного в часі.

Прийняті тут скорочення: ВТТ — Всесоюзне теріологічне товариство, ІЗАН — Інститут зоології АН УРСР (НАНУ), ННПМ — Національний науково-природничий музей НАНУ, УВ ВТТ — Українське відділення ВТТ, УТТ — Українське теріологічне товариство.

Передісторія

Одним із перших найвідоміших об'єднань в Україні стало Українське наукове товариство (УНТ, 1907–1921), на основі якого було сформовано ВУАН [Онопрієнко & Щербань 2008], а одним з найбільш відомих товариств стало Орнітологічне товариство імені К. Кесслера (ОТК), створене і багато років очолюване В. Артоболевським, у подальшому — керівнику зоологічного гуртка Київського університету, що став колицкою для багатьох відомих науковців. Відділень УНТ та ОТК, як і гуртків при університетах, було чимало, а окрім них існувало ще два типи об'єднань, де була активність зоологів — Товариство охорони природи (ТОП) та Українське товариство мисливців і рибалок (УТМР) з розгалуженою ієрархічною структурою.

Прикладом є одна зі спільних конференцій обох цих спілок щодо мисливської фауни, за участі багатьох відомих теріологів [Галака 1968]¹).

Всі ці об'єднання радянської доби були побудовані на ідеях «демократичного централізму», тобто жорсткої управлінської вертикалі, подібної до наявної в академії наук і системі освіти, з такими атрибутами, як правління (президії), внески, з'їзди та конференції. Для звичайних їх членів це було перепустками в різні дозволені форми спілкування і взаємодій за інтересами, включно з

¹ У надзаголовку вказано: «Міністерство лісового господарства УРСР (Головне управління мисливського господарства), Державний комітет РМ УРСР з охорони природи, Інститут зоології АН УРСР, Кафедра зоології хребетних Київського ордена Леніна державного університету ім. Т. Г. Шевченка, Українське товариство мисливців та рибалок, Українське товариство охорони природи, Окружна Рада Всеармійського військово-мисливського товариства Київського військового округу», що є прикладом широкої співпраці; у збірнику представлено 107 (!) праць.

доступами до передплати тематичних видань (напр. журнали «Природа» або «Полювання і мисливське господарства»).

Наступною хвилею стали різного роду профільні всесоюзні наукові товариства і відповідні всесоюзні конференції, серед них і теріологічні. Це був період розквіту низькорангових публікацій і «братань» в рамках проєктів формування «нової спільноти — людини радянської» (жартівливо названої *Homo soveticus*) — мало хто прагнув до великих проєктів і повновагомих публікацій, дисертацію можна було захистити при трьох публікаціях у збірниках тез доповідей на подібних всесоюзних конференціях. Журнальних видань суто теріологічного спрямування не було, вершинами були збірники праць з матеріалами конференцій і богемна серія «Вопросы териологии» (14 випусків за 1977–2008 рр.)² під орудою голови ВТТ акад. В. Соколова.

Деталі розвитку ВТТ і надто УТТ викладено автором у статтях «Видання Українського теріологічного товариства та розвиток часопису Праці Теріологічної школи» [Загороднюк 2015] і «50 років Українського теріологічного товариства: ключові віхи» [Загороднюк 2022a]. Цей матеріал не є конспектом згаданих публікацій, а підготовлений з чистого аркушу.

1972 — створення Всесоюзного теріологічного товариства

Практика життя в СРСР навчила багатьох колег вміло користуватися гаслами тієї доби, а надто — непохитною традицією робити будь-що не по потребі, а на честь якоїсь дати. Так відкривали пам'ятники й університети, так видавали енциклопедії і журнали, спускали в моле пароплави і навіть випускали елітне піаніно «Україна». І так сталося, що життя УТТ зародилося як проєкт під назвою «Всесоюзне теріологічне товариство» (ВТТ), в рік святкування 50-річчя СРСР (22.10.1972), що не було випадковістю.

Одним з ініціаторів ВТТ став академік АН УРСР І. Підоплічко (1905–1975), найвідоміший в Україні дослідник у галузі теріології та археології, людина енциклопедичних знань [Крахмальна & Михалевич 2005]. Іван Григорович є одним із авторів листа-обґрунтування, відісланого до Президії АН СРСР (архів РАН, фонд 1961: URL), на основі чого й ухвалено Постанову Президії АН СРСР про організацію Всесоюзного теріологічного товариства (ВТТ) у червні 1972 р. Слідом, у січні 1973 р. в Москві відбувся Установчий з'їзд, в оргкомітеті якого серед інших був І. Підоплічко (також від України був О. Корнеєв), обраний тоді ж віце-президентом ВТТ [Загороднюк 2022a]. Це був належний рівень визнання, і в Україні на той час активно розвивалися як власне дослідження ссавців, так і різні форми конференційної і видавничої активності (включно з двома випусками «Фауни України»). Серед учнів Підоплічки був і В. Топачевський (рис. 1), згодом голова УТТ.

² Перший випуск мав назву «Успіхи сучасної теріології» (рос., 1977) і містив пленарні доповіді І Міжнародного Теріологічного конгресу, що відбувся у Москві 1974 р.

Рис. 1. Два світочі української териології: акад. Іван Підоплічко і його учень, майбутній академік і голова УТТ Вадим Топачевський в експедиції (за: [Смельянов & Загороднюк 2020]; фото з архіву Юрія Семенова).

На час розквіту ВТТ у своїй структурі мало 4 комітети, 10 секцій та понад 10 комісій, а за підсумками III з'їзду 1982 р. — 11 регіональних (по суті республіканських) відділень, ціла імперія, за зразком самої академії.

1982. Створення Українського відділення ВТТ

З 1982 р. починається власна історія УТТ. Поштовхом до створення «Українського відділення ВТТ» став Третій з'їзд ВТТ, що відбувся 1–5 лютого 1982 р. у Москві. З'їзд засвідчив не тільки велику «масу» учасників (до 800 присутніх з понад 2000 з оформленим членством), яких фізично не можна було заслухати і яких відтоді й надалі розводили по різних аудиторіях і навіть різних локаціях з формуванням різноманітних секцій. Не менш великою виявилася й частка регіональних досліджень і дослідників, і це стало приводом для формування регіональних відділень. В цьому не було сепаратизму, як тепер могло би здатися, в цьому були диференціація: центральні інституції й кадри формували загальносоюзні структури, включно з низкою «проблемних рад» (ключових тем і напрямків досліджень), позаяк «регіонали» мали займатися переважно фауністикою або окремими мало повторюваними в інших регіонах напрямками. Серед таких регіональних відділень були й республіканські, зокрема й Українське відділення ВТО³.

Одразу після з'їзду постановою Президії АН УРСР (дата автору невідома) при Відділенні загальної біології АН УРСР створено Українське відділення ВТТ, головою закономірно став В. Топачевський, на той час чл.-кор. АН УРСР та директор ІЗАН. За місяць після з'їзду, 2.03.1982, в Києві на базі ІЗАН відбулися Установчі збори УВ ВТТ, на яких обрано керівні органи відділення та сформовано його структуру [Смельянов & Загороднюк 2020]. Секретарем УВ ВТТ стала Інеса Рогатко, яка й опублікувала деталі цих зборів у «Віснику зоології» [Рогатко 1982].

Ключові фрагменти тієї публікації (переклад автора):

³ Автору відомо й про грузинське відділення за брошурою «Первая научная сессия Грузинского отделения Всесоюзного териологического общества, посвященная 60-летию образования СССР (План работы и краткое содержание докладов)». Мецниереба, Тбилиси, 1982, 1–24. (рос. і груз.). В Україні так само, як і в Грузії, однією з нагод була чергова річниця Союзу.

«3 часу утворення Всесоюзного теріологічного товариства при АН СРСР відбулося три Всесоюзних з'їзди. На I з'їзді були присутні 220 теріологів, на II — 340, на III [...] — 700. Загальне число членів ВТО понад 2000 осіб. Тому створення регіональних підрозділів товариства для організації роботи на місцях зрозуміле і закономірне. В Україні кількість фахівців, [...] зайнятих в області теріології, перевищує 200 осіб.

З метою подальшого розвитку та підвищення ефективності координації в республіці наукових досліджень в області теріології, активізації видавничої діяльності, популяризації та пропаганди наукових і практичних досягнень у вивченні савців, поліпшення охорони і раціонального використання тваринного світу, оперативного проведення необхідних заходів на місцях, а також з огляду на рекомендації II з'їзду [ВТТ], Президія АН УРСР постановила створити при Відділенні загальної біології АН УРСР Українське відділення Всесоюзного теріологічного товариства.

2 березня 1982 р. на базі Інституту зоології [...] АН УРСР відбулися установчі збори Українського відділення Всесоюзного теріологічного товариства. На них були присутні теріологи — представники різних відомств (Академії наук УРСР, Мінвузу, МОЗ УРСР та ін.) із Дніпропетровської, Харківської, Запорізької, Львівської, Кримської та інших областей республіки. Делегати обрали Раду відділення та ревізійну комісію. [...]

Головою Президії Ради відділення обрано В. Топачевський, його заступники: І. Смельянов та М. Ковтун, члени президії: А. Губкін, В. Межжерін, О. Корнєєв, І. Сокур; вчений секретар — І. Рогатко, скарбник відділення — Н. Філіпчук. Рада відділення затвердила план роботи на поточний рік і такі секції: екології (голова І. Смельянов); морфології (голова М. Ковтуна); палеозоології та систематики (голова В. Топачевський). [...]

Створені секції активно діяли і провели низку конференцій, матеріали яких видавалися у форматі збірників наукових праць або препринтів [Загороднюк 2015]. Зокрема, після засідання Ради відділення 21.12.1983 в ІЗАН було організовано «Розширений пленум» УВ ВТТ, що відбувся навесні 1984 р. у Черкасах (рис. 2), який гостинно приймав С. Самарський [Гаврилюк *et al.* 2015]. Його темою стала «Вивчення теріофауни України, її раціональне використання та охорона», за матеріалами якого впорядковано одноийменний збірник наукових праць, виданий у «Науковій думці» 1988 р. з зазначенням в надзаголовку УВ ВТТ [Топачевський 1988]. У цьому збірнику опубліковано 18 статей оглядового формату за основними напрямками досліджень, більшість з них — колективні [Загороднюк 2015].

З подібних зустрічей варто згадати й Пленум ВТТ з доповідями як господарів, так і гостей, що відбувся 27–30 вересня 1989 р. під Києвом, у одному з санаторіїв у Пущі-Водиці, і це був справжній науковий форум, з цікавими доповідями й дискусіями, і навіть науковими баталіями. Загалом за цей період з'явилося понад 10 видань з грифом товариства [ibid.].

В УВ ВТТ було фіксоване членство, з картками обліку, членськими квитками (рис. 3), сплатою внесків, планами роботи і річними звітами. Цей напрямок діяльності доволі швидко згас через можливість уникнення бюрократичних процедур, економічну кризу і фактичне набуття товариством статусу об'єднання «вільних громадян», які обходилися реєстраційними внесками для участі в тих чи інших нечастих зібраннях.

Найбільш активну діяльність падали розвернула секція екології, в якій найбільшу організаційну активність проявив Орест Михалевич. Попри еко-

номічні жахи в країні було проведено три представницькі наради, за матеріалами яких видано збірники у форматі препринтів [Загороднюк 2015]. Такими стали (на базі ІЗАН): «Хом'якові фауни України» (1987), «Динаміка популяцій ссавців» (1990), «Структурно-функціональне і видове різноманіття ссавців в екосистемах» (1992). Остання з них відбулася вже як фінальна зустріч у форматі «відділення ВТТ», 4–7 лютого 1992.

1992. Формат самостійного товариства

Після проголошення державної самостійності всі відділення всесоюзних структур «отримали волю»⁴. Тепер можна було самим обирати і не узгоджувати керівні органи і плани роботи, видавати матеріали українською мовою і розвивати власну структуру, не імітуючи структури ВТТ і не проте зберігаючи творчі контакти з усіма, включно з колишнім «центром». Такі центробіжні сили одним додавали розгубленості, іншим — наснаги, проте загалом виник організаційний вакуум, надто в розвитку будь-яких ініціатив.

Рис. 2. Учасники Пленуму УВ ВТТ 1984 р. у Черкасах: Анатолій Волох, [4 невід.], Михайло Рудишин, Неоніла Філіпчук, Михайло Ковтун, Світлана Золотухіна, Юлій Крочко, Богдан Боднар, Ігор Ємельянов (з фотоальбому С. Золотухіної, архів ННПМ, за [Загороднюк 2022а]).

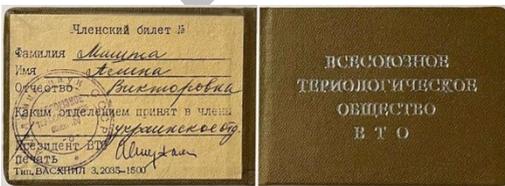

Рис. 3. Приклад посвідчення для члена Українського відділення ВТО (з архіву УТТ): сторінка з записами і титульна сторінка.

⁴ Тоді ж, у лютому 1992 р., у зв'язку з реорганізацією «великої» АН, Центральна рада ВТТ скликала позачерговий з'їзд, що ухвалив реорганізацію ВТТ у «Теріологічне товариство при РАН».

Автор також був серед постійних ініціаторів різних форм активності, в команді з такими знаковими в історії УТТ постатями, як (за абеткою) І. Ємельянов, С. Золотухіна, Т. Крахмальна, В. Крижанівський, О. Михалевич, І. Небогаткін, В. Топачевський. Проте вистачало й кепкувань з наших ініціатив. Помітною втратою в ініціативній групі товариства став вихід на пенсію секретаря УВ ВТТ — Інеси Рогатко [Загороднюк 2022b].

У лютому 1992 р. президія УВ ВТТ взялася за оформлення установчих документів, тим паче, що академія рекомендувала всім товариствам оформлятися в ГО для розвантаження роботи Президії НАНУ. Проте в УТТ вирішили зберегти академічний статус і в наступних довідниках незмінно була і сторінка про УТТ. Товариством й надалі головував В. Топачевський, а заступниками були голови секцій, зокрема й автор. Невдовзі, 1992 р., голову УТТ було обрано в академіки НАНУ [Ємельянов & Загороднюк 2020].

Оскільки фактично всі роки УТТ базувалося в музейних відділах УЗАН, в згодом і в самому ННПМ, природничий музей став і сучасною базою УТТ. Саме тут працюють його голова І. Ємельянов, його заступник і голова Теріошкола та головний редактор обох видань УТТ І. Загороднюк, секретар УТТ і заступник головного редактора З. Баркасі. Тут же зберігається й архів товариства, що перейшов до «офісу» УТТ з палеомузею⁵. Товариство має також формально високий статус, оскільки його нинішній голова І. Ємельянов є академіком НАНУ і директором ННПМ.

Після серії препринтів очевидним здобутком товариства стало впорядкування збірника наукових праць «Славці України (фауна, екологія, морфологія)» (упорядник І. Рогатко), який було започатковано ще в січні 1990, а фактично видано лише 1993 р. [Топачевский 1993]. У ньому вміщено 17 праць українських науковців. Тоді ж було посилено участь УТТ в редколегії «Вестніка зоології», у т. ч. й силами автора, що дозволило суттєво збільшити частку теріологічних праць, а після низки «профілактичних бесід» (зокрема й із автором) почали таки публікувати статті й українською.

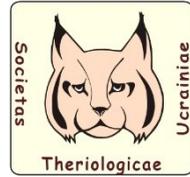
Теріошкола та її видання

1993 рік став знаковим у історії УТТ. Враховуючи суттєве згасання дослідницької активності в академічних і освітніх установах, включно з відсутністю фінансування для конференцій, відряджень чи експедицій, проте збереження, попри все, активності в установах заповідного фонду, на біостанціях і в СЕС, де також працювали теріологи, автором спільно з О. Федорченком та низкою інших колег з установ ПЗФ⁶ було ініційовано створення «Школи-семінару теріологів природно-заповідних територій», надалі відомої як Тері-

⁵ При звільненні з роботи секретаря УТТ Тетяни Крахмальної (вихід на пенсію бл. 2018–2019 р.) значна частина документів була передана нею до архіву ІЗАН і частина — автору цього огляду.

⁶ Ідеї частково запозичено у естонських колег, зокрема за сприяння А. Милютіна, та різноманітних європейських воркшопів, у яких в ті роки зміг брати участь автор.

ологічна школа (Теріошкола). Ця форма діяльності була оформлена в структурі УТТ як одна з його секцій [Загороднюк 1999], до діяльності якої надалі долучилася секція медичної теріології (фактично на всіх школах-семінарах), а надалі ще дві — екологічна і мисливствознавства, які фактично злилися з Теріошколою.

Відтоді Теріошкола стала основною формою діяльності товариства. Її основні особливості такі: 1) щорічна тематична зустріч протягом одного робочого тижня, 2) постійні робочі групи, круглі столи і майстер-класи, що проходять щодня на вечірніх сесіях, 3) польові навчання з демонстраціями методик досліджень, 4) кожна наступна зустріч в іншому місці, переважно в заповіднику, нацпарку або на біостанції, 5) впорядкування збірників праць за матеріалами кожної зі шкіл [Загороднюк 2022a]. Загалом протягом 1994–2019 рр. відбулося 26 теріологічних шкіл-семінарів і ще близько 10 «міжшкільних» семінарів, всі вони були тематичними. Огляд Теріошкіл і звітів про них (а звіти готувалися і публікувалися щороку), представлено окремою публікацією [Загороднюк & Очеретна 2019].

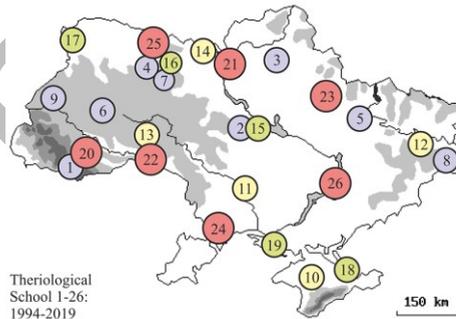

Рис. 4. Члени Ради Теріошколи по дорозі до зали засідань: Володимир Тищенко, Олексій Шпак, Ігор Загороднюк, Ігор Євстаф'єв; Поліський природний заповідник, XVI Теріологічна школа «Динаміка популяцій та хижацтво» (26–31 жовтня 2009 р.); праворуч — гч'єографія щорічних зібрань з номерами Теріологічних шкіл-семінарів.

Двома основними виданнями стали «Праці Теріологічної школи» (ПТШ, з 1998 р.) та бюлетень «Теріологічні новини» (з 2000 р.). Окрім того, 7 разів праці Школи виходили як спеціальні випуски вісників університетів, що було вимогою часу (використання статусу фахових видань). Із 2003 р. було створено сайт Теріошколи (terioshkola.org.ua), а згодом — форум (на сайті), сторінку в Facebook «Світ ссавців» і телеграм-канал Теріологія (t.me/theriologia).

Логотипом вебсайту і всіх видань Теріошколи стало стилізоване зображення голови риси (авт. Марія Тищенко-Тишковець), виготовлене на основі рисунку М. Кондакова, який було вміщено на випуску 2 ПТШ. На сьогодні на

сайті розміщено 8611 файлів у 843 папках, у т.ч. 1226 htm та 2147 pdf. У 2023 р. основну структуру сайту (тительна сторінка) змінено з порталу про робочі групи, хроніки і заплановані події на сторінки про публікації, які стали основою в період війни.

Окрім того, в журналі *Geo&Bio*, що є виданням ННПМ як установи, при якій діє УТТ, публікуються офіційні списки фауни, затверджені товариством. Серед них — два базові, важливі для стабілізації поглядів на таксономію й номенклатуру ссавців, — огляд таксонів у складі теріофауни України [Загороднюк & Ємельянов 2012] та огляд родин ссавців світу [Харчук & Загороднюк 2019], зі стабілізацією назв типових родів кожної родини.

Поточне і перспективи

Товариство продовжує діяти в умовах війни, проте без конференційної активності. Основна поточна форма діяльності — ведення сайту, видання журналу і бюлетеню, підтримка досліджень (аспіранти та ін. дисертанти). Журнал, започаткований як серія «Праці Теріологічної школи», з 2012 р. серія отримала статус періодичного видання (ISSN 2312–2749), що виходить щорічно, з 2016 р. видання отримало статус «фахового», з реєстрацією статей в DOI, з 2018 р. перейменовано на *Theriologia Ukrainica* і включено до Index Soregnicus, з 2019 р. виходить двічі на рік. У квітні 2025 р. журнал увійшов до Scopus, з індексацією статей з 2022 р. Теріологічний бюлетень, що видається як серія *Novitates Theriologicae*, виходить з 2000 р., з різною частотою (від 1 на 2–3 роки до 2–3 на рік), із 2017 р. (вип. 10) всі статті мають doi. Історія цих видань описана в окремих працях [Загороднюк 2015, 2017].

За рішенням (резолуцією) 19 Теріюшколи, що відбулася на острові Хортиця влітку 2019 р. [Очеретна *et al.* 2019], Раду Теріюшколи запропоновано прирівняти до Ради товариства, що й було схвалено рішенням Вченої ради ННПМ 24.12.2019 (Протокол № 08/19). На жаль, Теріюшкола 2019 р. стала останньою з проведених товариством на цей час: динаміку перекреслили наступна пандемія ковіду (з грудня 2019 р.) і нова фаза російсько-української війни (з лютого 2022 р.). Поточний період існування товариства, як і загалом зоологічних досліджень в умовах війни, визначається різним скороченням як польових досліджень, так і наявних кадрів.

Наповнення журналів стало значною проблемою, оскільки нових фахівців з кожним роком все менше і фактичний темп появи нових імен становить не більше одного на рік. Окрім того, значною проблемою стала втрата навичок польових досліджень, припинення моніторингу навіть там, де це було нормою (на біостанціях і в заповідниках), та значний перекіс в «ліниві» методи досліджень, включно з реєстраціями видів на фотопастках та збором OSINT-даних. Як наслідок — значний спад «польових» даних, припинення надходжень до колекцій і явний брак статей з повноцінними обліками фауни, вивченням структури популяцій або мінливості.

Одними з небагатьох продуктивних напрямків теріологічних досліджень, які на сьогодні представлені в Україні найширше, є аналіз мисливської статистики, сумачії даних про поширення видів, аналіз пелеток, моделювання ареалів, аналіз мінливості засобами геометричної морфометрії на зібраних попередниками колекціях, доступних для дослідників у зоологічних і природничих музеях академічних установ.

Очевидно, що за таких умов мають сформуватися нові форми роботи, що розглянуто в роздумах «Дещо про сутнісне і подальше» у статті автора про історію УТТ [Загороднюк 2022a]. У зв'язку з цим сформульовано сім задач і форм діяльності, які мали би стати ключовими за сучасних умов мінімальних можливостей польової роботи, маршрутних експедицій і можливостей збору нового матеріалу (включно з вилученням) та з огляду на неперервні локдауни та війну, що тримає. Серед них — фауністика з OSINT-пошуком, аналіз пелеток і колекцій, об'єднання зусиль і матеріалів для колективних оглядів й аналітики, розвиток online семінарів.

Література

- Гаврилюк, М. Н., І. С. Митяй, В. І. Стригунов. 2015. Самарський Сергій Левкович (1915–1998) — до сторіччя від дня народження. *Вісник Черкаського ун-ту. Серія Біологічні науки*, **19**: 3–8.
- Галака, Б. А. (ред.-сост.). 1968. *Первая научная конференция по развитию охотничьего хозяйства Украинской ССР. Тезисы докладов (Киев, 10–12 июня 1968 г.)*. Минлесхоз УССР [и др.], Киев, 1–284.
- Ємельянов, І. 2001. Українське теріологічне товариство (історична довідка). *Novitates Theriologicae*, **4**: 71–72. [URL](#)
- Ємельянов, І., І. Загороднюк. 2020. Вадим Топачевський — видатний зоолог та організатор науки (з нагоди 90-річчя від дня народження). *Theriologia Ukrainica*, **19**: 148–156. [CrossRef](#)
- Загороднюк, І. В. 1999. Теріологічна школа та розвиток теріологічних досліджень в Україні. *Заповідна справа в Україні*, **5** (1): 78–81. [URL](#)
- Загороднюк, І. В., І. Г. Ємельянов. 2012. Таксономія і номенклатура ссавців України. *Вісник Національного науково-природничого музею*, **10**: 5–30. [URL](#)
- Загороднюк, І. 2015. Видання Українського теріологічного товариства та розвиток часопису «Праці Теріологічної школи». *Праці Теріологічної школи*, **13**: 114–142. [CrossRef](#)
- Загороднюк, І. 2017. Історія видання *Novitates Theriologicae*. *Novitates Theriologicae*, **10**: 218–225. [CrossRef](#)
- Загороднюк, І. 2018. Кажани України та їхні дослідники: 20 років активності та основні віхи. *Theriologia Ukrainica*, Том **16**: 3–10. [CrossRef](#)
- Загороднюк, І., К. Очеретна. 2019. Теріологічні школи та публікації про них. *Theriologia Ukrainica*, **18**: 166–168. [URL](#)
- Загороднюк, І. 2022a. 50 років Українського теріологічного товариства: ключові віхи. *Theriologia Ukrainica*, **23**: 136–156. [CrossRef](#)
- Загороднюк, І. 2022b. Інна Рогатко — теріолог, еколог, один з організаторів Українського теріологічного товариства. *Novitates Theriologicae*, Pars 15: 162–165. [URL](#)
- Крахмальна, Т. В., О. А. Михалевич. 2005. Безцінна спадщина зоолога-енциклопедиста : з нагоди 100-річчя від дня народження академіка І. Г. Підоплічка. *Вісник Національної академії наук України*, № 11: 68–73.
- Онопрієнко, В. Л., Т. О. Щербань. 2008. *Джерела з історії Українського наукового товариства в Києві*. ДП «Інформ.-аналіт. агентство», Київ, 1–352.

- Рогатко, И. В. 1982. Об организации Украинского отделения Всесоюзного териологического общества. *Вестник зоологии*, № 4: 85. URL
- Соболева, О. 2017. «Ходити в природу»: професійна ідентичність та дослідницькі практики в українській польовій зоології. В кн.: Гримич, М. (ред.). *Етнографія науки. Субкультури. Повсякдення*. Дуліби, Київ, 39–74. (Серія: Поле: збірник наукових праць з історії, теорії та методології польових досліджень : у 5 т.; Том 2). URL
- Топачевский, В. А. (ред.). 1988. *Изученность териофауны Украины, ее рациональное использование и охрана: Сборник научных трудов*. АН Украинской ССР, Институт зоологии; Украинское отделение Всесоюзного териологического общества. Наукова думка, Киев, 1–140. ISBN 5-12-000320-6.
- Топачевский, В. А. (ред.). 1993. *Млекопитающие Украины: Сборник научных трудов*. Институт зоологии АН Украины. Наукова думка, Киев, 1–168. ISBN 5-12-002801-2.
- Харчук, С., І. Загороднюк. 2019. Родини ссавців світу: огляд таксонів та їхні українські назви. *Geo&Bio*. Том 17. 85–115. CrossRef

Резюме

ЗАГОРДНЮК, І. Ключові віхи у становленні й розвитку Українського териологічного товариства. — Нарис про передумови, формування і розвиток УТТ протягом останніх 50 років. Передісторія пов'язана з давньою традицією формування спілок, від суто наукових (Українське наукове товариство) до прикладних (товариства охорони природи, мисливців та ін.), а згодом, у період «розвинутого СРСР» — вузькопрофільних наукових товариств. Одним із них напередодні Міжнародного териологічного конгресу (1974) стало Всесоюзне териологічне товариство (з 1973 р.), серед ініціаторів якого був український академік Іван Підоплічка. Після 3 з'їзду ВТТ (1982) у відповідь на формування чисельних регіональних спільнот ініційовано створення регіональних відділень, серед них і Українського (УВ ВТТ). Останнє включало 4 секції (морфологія, екологія, палеонтологія, мисливствознавство), а згодом і секції медтеріології, теріошколи і хіротерології. З 1992 р. товариство оформилося у самостійну спільноту, і з 1993 р. основною формою його діяльності стали щорічні школи-семінари на базі заповідних установ (Теріологічні школи). З 1998 р. товариство видає збірник «Праці Теріологічної школи», згодом зареєстрований як науковий журнал, що з 2018 р. перейменований у *Theriology Ukrainica* і наразі включений до низки професійних реєстрів, зокрема ДАК, Index Copernicus, Scopus. Через локдаун, пов'язані з пандемією і війною, щорічні зібрання припинено, і основні форми діяльності — поширення інформації через вебсайт і тематичні сторінки в соцмережах та видання бюлетеню *Novitates Theriologicae* і журналу *Theriology Ukrainica*.